CU PRIVIRE LA STUDIEREA PREDĂRII PARTICIPIULUI RUS ÎN ŞCOLILE ROMÎNEŞTI

DE

DOINA LOSNER

Principiul educativ şi principiul învăţăturii conştiente sînt principiile de bază ale metodicii sovietice, şi tocmai datorită lor ea se deosebeşte în mod radical de metodica burgheză. Studierea conştientă a limbii ruse presupune înţelegerea de către elevi a tuturor fenomenelor de limbă pe care le întîlnesc. În vederea realizării cu succes a acestui scop, se recomandă folosirea metodei comparative, adică a confruntării faptelor de limbă din rusă şi romînă. Comparaţia trebuie făcută ori de cîte ori se constată analogii evidente şi chiar atunci cînd există deosebiri. Înţelegerea lor contribuie la o însuşire mai temeinică şi mai grabnică a gramaticii ruse.

Bazaţi pe această metodă vom încerca să înfăţişăm în cele ce urmează unele aspecte ale predării participiului, scoţînd în evidenţă asemănările şi mai ales deosebirile dintre participiul rus şi participiul romîn.

★

Caracteristic pentru folosirea participiului în ruseşte este faptul că el aparţine limbii scrise. Explicaţia o găsim în istoria acestui mod, şi anume în faptul că principalele categorii ale participiului fac parte din elementele limbii literare ruse care au fost împrumutate din vechea limbă slavă.

L. M. Lomonosov arată în «Gramatica rusă» că participiul provine de la verbele de origine slavă şi este folosit numai în scris, mai ales în poezie. L. M. Lomonosov considera că nu se poate admite formarea de participii de la verbele pur ruse care nu sînt de origine slavă [1]. (Astăzi restricţia despre care vorbeşte Lomonosov a fost înlăturată).

[1] L. M. Lomonosov, Lucrări de filologie, 1739—1758, vol. 7, p. 496. Ed. Acad. de Ştiinţe a U.R.S.S., Moscova, Leningrad, 1952.

BDD-A10249 © 1954 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 21:41:02 UTC)

În limba rusă contemporană principalele categorii ale participiului lung sînt productive şi se formează de la orice verbe. Cel mai puţin răspîndit este participiul pasiv prezent, dar şi acesta este productiv la unele tipuri de verbe, de exemplu:

Формируемый, хранимый, засоряемый etc.

Întrucît participiul lung contribuie la conciziunea vorbirii, permiţînd înlocuirea unor propoziţii secundare, el este folosit pe scară largă în limba scrisă. În literatura ştiinţifică şi în publicistică se folosesc adesea construcţii cu participiu.

să se compare { Слава Советской Армии, которая освободила нашу родину. / Слава Советской Армии, освободившей нашу родину.

După cum am spus mai sus, în limba vorbită participiul se întîlneşte destul de rar, (afară de participiul pasiv trecut de exemplu написан «scris», решён «hotărît», налит «turnat»).

Pe de altă parte, din cele patru forme de participiu numai participiul pasiv trecut are un echivalent în limba romînă. Din această cauză însuşirea participiului în ruseşte este foarte anevoiasă pentru romîni.

Elevii trebuie să înveţe să distingă între ele diferitele forme de participii şi să înţeleagă funcţiunea fiecăreia dintre ele.

În acest scop, profesorul trebuie, în primul rînd, să le explice noţiunea de participiu. El le va atrage atenţia asupra dublului caracter al acestei categorii gramaticale, despre care L. M. Lomonosov scria: «Aceste forme verbale servesc la prescurtarea vorbirii, posedînd forţa şi a numelui şi a verbului».

Problema trebuie lămurită cu ajutorul analizei unor exemple concrete. De pildă:

1. Рабочие, строящие стадион «23 Августа», закончили работу в срок.
2. Молодежь, воспитываемая Румынской Рабочей партией, принимает активное участие в строительстве социализма в нашей стране.

Analiza acestor exemple arată că participiile строящие воспитываемые 1) sînt forme ale verbelor строить şi воспитывать 2) că ele se referă la substantivele рабочие şi молодежь fiind atribute ale acestora şi acordîndu-se cu ele în gen, număr şi caz; ele se comportă deci ca nişte adjective.

Analiza arată că participiul, ca şi adjectivul, indică o însuşire a obiectului, dar spre deosebire de adjectiv, însuşirea pe care o indică participiul arată *o acţiune sau o stare a obiectului*: строящие рабочие, воспитываемая молодежь arată o acţiune.

Subliniem că spre deosebire de adjectiv, însuşirea pe care o indică participiul este legată de timp. Adjectivul poate să indice orice însuşire a obiectului de exemplu: Лампа новая, старинная, тяжёлая, висячая etc., pe cînd participiul nu poate să indice decît o însuşire a obiectului legată de o acţiune sau stare.

Să se compare { *висящая лампа* — participiu / висячая лампа — adjectiv

BDD-A10249 © 1954 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 21:41:02 UTC)

În expresia «висящая лампа» este vorba de o lampă care atîrnă în momentul de faţă, pe cînd în expresia «висячая лампа» este vorba de o lampă construită spre a fi atîrnată, indiferent dacă ea atîrnă sau nu acum sau în alt moment.

După ce s-a explicat că participiul întruneşte însuşiri verbale şi nominale, este necesar să se dea cît mai multe exemple. Se va face şi analiza unor texte nu prea lungi, care conţin un număr destul de mare de participii şi de adjective: în şcolile medii ar putea fi analizat, de pildă, textul următor:

Упражнение: Найдите в тексте причастия и прилагательные. Устно объясните, чем отличаются причастия от прилагательных.

1. При свете висячей лампы читать труднее, чем при свете настольной. 2. Лампа, висящая на шнуре, погасла. 3. Горящая свеча тускло освещает комнату. 4. Горючие газы обладают свойством воспламиняться. 5. Стоячая вода покрывается тиной. 6. Течением снесло стоящую у берега купальню. 7. Работа вагоновожатого требует сидячего положения. 8. Сидящий впереди ученик сдал первым контрольную работу. 9. Лежащего не бьют. 10. Лежащий на дороге огромный камень мешал движению. 11. На бледном личике девочки появилась слабая улыбка. 12. Лицо девочки, побледневшее от волнения, изобразило испуг [1].

Spre a înlesni elevilor studierea participiului trebuie arătat că, spre deosebire de limba romînă, în care participiul singur nu se întrebuinţează decît la diateza pasivă (o piesă *lăudată*, o sală *pavoazată*) în limba rusă există patru forme de participiu, dintre care participiul activ prezent şi trecut şi participiu pasiv prezent nu pot fi traduse ca atare în romîneşte. Pentru a reda aceste forme, recurgem în traducere la propoziţii secundare atributive. De exemplu:

1. Сидяший на первой парте ученик читает громко.
Elevul care stă în prima bancă citeşte cu voce tare.

2. Сидевший на первой парте ученик читал громко.
Elevul care stătea în prima bancă citea cu voce tare.

3. В организуемый кружок русского языка записалось десять человек.
În cercul de limba rusă care e în curs de organizare s-au înscris zece oameni.

4. Кружок русского языка, о рганизованный недавно работает еженедельно.
Cercul de limba rusă organizat nu de mult lucrează săptămînal.

După cum se vede, numai în ultimul exemplu participiul a putut fi tradus tot printr-un participiu.

Din această cauză, se observă la elevii romîni tendinţa de a întrebuinţa în ruseşte propoziţii secundare atributive în locul participiilor.

[1] K. I. Gorniţkaia şi K N. Orlovskaia Sbornik uprajnenii po ruskomu iazîku. Trudrezervizdat, Moscova, 1953.

BDD-A10249 © 1954 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 21:41:02 UTC)

Pentru a înlătura acest neajuns este indicat să se dea elevilor exerciţii în care ei vor înlocui propoziţiile secundare atributive prin construcţii cu participiul.

De exemplu: Поднялся туман, который скрыл речку и луг.

— Поднялся туман, скрывш й речку и луг.

În ambele limbi participiul pasiv poate avea în propoziţie fie funcţiune de atribut, fie funcţiune de predicat.

În ruseşte se întrebuinţează în primul caz forma lungă a participiului pasiv trecut, iar în al doilea caz se întrebuinţează de regulă forma scurtă. De exemplu:

1. Украшенный флагами зал находился на первом этаже.
Sala pavoazată cu steaguri se află la etajul I.

2. Зал был украшен флагами.
Sala a fost pavoazată cu steaguri.

În primul exemplu participiul are funcţiunea de atribut (украшенный зал), iar în al doilea — de predicat (был украшен). Formei scurte în limba rusă îi corespunde în romîneşte perfectul compus, în alcătuirea căruia intră participiul *pavoazat (A fost pavoazată)*.

Este indicat să se dea elevilor exerciţii care să cuprindă atît participii cu funcţiune de atribut, cît şi participii cu funcţiune de predicat. De exemplu:

a) să se copieze propoziţii, subliniindu-se participiile lungi cu o linie, ar cele scurte cu două linii. Să se arate funcţiunea lor sintactică.

b) Să se înlocuiască participiile lungi din expresiile: 1) Прочитанная книга, 2. выполненное задание книга прочитана, задание выполнено prin participii scurte. Să se construiască cu acestea din urmă propoziţii (de exemplu: книга была прочитана всеми учениками).

Explicînd formarea participiilor, se va arăta că în limba romînă participiul are forme deosebite după conjugare, de exemplu:

Conj. I-a	*Conj. II-a*
a lega — legat(at)	a vedea — văzut(ut)
Conj. III-a	*Conj. IV-a*
A face — făcut(ut)	A privi — privit(it)

În limba rusă însă, numai participiul prezent (activ şi pasiv) variază după conjugare. El se formează de la pers. III plural, prin adăugarea sufixului — ущ, — ющ (conj. I); — ащ, — ящ (conj. II).

Действ. причастие настоящего врем.

I спряж.	*II спряж.*
читают — чита*ющ*ий (суф — ющ)	видят — вид*ящ*ий (ящ)
пишут — пиш*ущ*ий (суф — ущ)	слышат — слыш*ащ*ий (ащ)

BDD-A10249 © 1954 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 21:41:02 UTC)

Страдательное причастие наст. врем.

читаемый (суф — ем) видимый (суф — им)

În ceea ce priveşte participiul trecut el se formează de la infinitiv, în acelaşi fel la ambele conjugări. De exemplu:

Действ. причастие прошедшего врем.

читать — читавший (суф — вш) видет — видевший (суф — вш)
нес — несший (суф — ш)

Страд. причастие прошед. врем.

прочитать — прочитанный (суф — нн) увидеть — увиденный (-енн)
мыть — мытый (суф — т)

Trebuie subliniat faptul că în limba rusă formarea participiului depinde de aspect şi de caracterul tranzitiv sau intranzitiv al verbului.

Numai verbele tranzitive (переходный глаг.) au toate cele patru forme ale participiului. De la verbele intranzitive (непереходный глаг.) poate fi format numai participiul activ. De exemplu, de la verbul отдыхать «a se odihni» se pot forma numai отдыхающий (prezent) şi отдыхавший (trecut).

Paralel cu studierea teoretică a participiului elevii vor trebui să se deprindă a-l folosi în practică.

Pentru a scrie corect participiul diferitelor verbe se cere: să ştii de ce conjugare este verbul respectiv, să cunoşti sufixele cu ajutorul cărora se formează participiile, să ţii seama dacă participiul respectiv are sau nu prefix şi să acorzi participiul cu substantivul pe care îl determină.

Principalul este să deprindem pe elevi să vadă imediat cu ce substantive din propoziţie trebuie să se acorde participiul. În acest scop, li se vor da propoziţii cu participii fără terminaţii, urmînd ca acestea să fie completate în scris de către elevi. De exemplu:

Оратор, высказав... пожелание народа, говорил восторженно.

Un alt tip de exerciţiu pentru acord cuprinde propoziţii în care elevii trebuie să înlocuiască substantivul existent (pe care îl determină participiul) cu un altul, diferit ca gen, caz sau număr. Această înlocuire atrage după sine modificarea terminaţiei participiului. De exemplu:

1. Завод выпускающий машины.
2. Фабрика выпускающая ... машины.
3. Мы подходили к зданию, стоящему у подножья горы.
4. Мы выходим из здания, стоящ... у подножья горы.

Participiul la diateza reflexivă prezintă serioase dificultăţi, deoarece terminaţia care se schimbă după gen, număr sau caz nu se află la sfîrşitul cu-

BDD-A10249 © 1954 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 21:41:02 UTC)

vîntului, ci la mijlocul lui, înainte de particula « ся ». Pentru a învinge această dificultate elevii trebuie să facă exerciţii de declinare a participiului la diateza reflexivă combinat cu un substantiv. De exemplu: строящийся завод и строящаяся фабрика.

Profesorul va sublinia mai departe faptul că în limba rusă participiul reflexiv se formează cu ajutorul particulei « ся », pe cînd în limba romînă acestui participiu îi corespunde o formă analitică. Să se compare: строящаяся фабрика. «fabrica care se construieşte ».

Pentru ca elevii să-şi îmbogăţească limba prin întrebuinţarea participiului şi a construcţiilor cu participiul, se recomandă folosirea lecţiilor de citire, paralel cu cele de gramatică.

La sfîrşitul predării grupului de ore consacrate participiului, este indicat să se dea o lucrare de control. Se va dicta un text cu numeroase şi variate participii, pe care elevii le vor sublinia şi explica. Greşelile făcute se vor analiza apoi în clasă. Dăm un model de text pentru dictare:

ГРОЗА

« *Незабываемое* впечатление оставила гроза в деревне. Началась она вечером. Светлая заря, ещё *не закрытая* черной *приближающейся* тучей, озоряла розовым светом нашу спальню. Вдруг страшный громовой удар потряс весь дом, и полил дождь, не *прекращавшийся* в течение целого часа. Не *смолкавшие* ни на минуту раскаты грома сковали нас и держали в состоянии *непрекращавшегося* страха. Казалось, что какая-то сила снесет наш домик, *стоящий* на высоком берегу реки и ничем не *защищённый* от ветров. Когда мой испуг прошел, я принялся расспрашивать отца, что такое молния, отчего она зажигается, отчего гремит гром ».

(По Аксакову)

BDD-A10249 © 1954 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 21:41:02 UTC)